

Zeki Çocuklar Neden Çalışmaz?

Ceylan otlarken, çok yakınında bir çita görüyor (Çita, ceylanın en azılı düşmanlarından bir tanesi ve hızı da saate 113 km'ye ulaşabiliyor.)

Bu durumda ne beklersiniz?

Ceylanın son sürat kaçmasını.

Ama ceylan kaçmıyor. Onun yerine, olduğu yerde üç-dört defa zıplıyor.

Bizim tarafımızdan bakıldığında bu zıplama çok mantıksız bir hareket.

Çünkü ceylan zıplayarak kaçmak için gerekli olan çok kritik bir zamanı kaybediyor ve yakalanma ihtimalini artırıyor. Öyleyse, ceylan bunu neden yapıyor? Neden kendini riske atıyor?

UYARI

MI?

Ceylanın zıplaması eskiden diğer ceylanlara uyarı olarak yorumlanıyordu. Ama sonraki araştırmalar gösterdi ki tüm ceylanlar çitayı görmüş olsa bile ceylan bunu yine de yapıyor.

Aynı şekilde kuşlar da tüm diğer kuşlar avcı hayvanı görmüş olsa bile, ötmeye devam ediyor.

O zaman ceylan bu zıplamayı uyarı için değil başka bir niyetle yapıyor.

O niyet ne peki?

HANDİKAP

(ENGEL)

PRENSİBİ

1975 yılında biyolog Amotz Zahavi birçok canlıyı inceliyor ve bu tür hareketlerin şifresini çözüyor. Buna da Handikap (Engel) Prensibi diyor.

Ceylan, zıplayarak çitaya bir mesaj veriyor. Yani, ceylan diyor ki "Ben o kadar hızlı koşabilirim ki sen beni yakalayamazsın. İspat mı istiyorsun? Zıplamayla zaman kaybederek (handikap) sana avans veriyorum."

Çita da ceylanın bu hareketini hemen yorumluyor: "Bu ceylan gereksiz zaman kaybettiğini göre çok hızlıdır. Kendisine güveniyor. Öyleyse ben onu kovalamak için enerjimi harcamayayım."

Böylece hem ceylan hem de çita gereksiz yere enerji harcamıyor. (Çita koşarsa ve yakalayamazsa, tekrar avlanmak için uzun süre beklemesi gerekir.)

Aynı şekilde büyük kuyruklu (handikap) tavus kuşları daha az av oluyor. Çünkü tavus kuşu büyük kuyrukla şu mesajı veriyor: Ben o kadar güçlüyüm ki büyük bir kuyruğu taşımak benim için sorun değil.

(Tabii tavus kuşunun kuyruğu aynı zamanda karşı cinse "Benim genetik yapım güçlü" mesajı da veriyor. O ayrı bir yazının konusu.)

Peki Handikap Prensibi'ni insanlarda gözlemlemek mümkün mü?

"ZENGİNİM"

Restoranda yemek yiyen bir adam düşünün. Sürekli şampanya açtırıyor. Ne düşünüyorsunuz? Bu adamın o kadar parası var ki, gereksiz şeylere para harcayabiliyor (handikap).

"Kaynaklarımı dağıtsam da, bana hala bir sürü para kalıyor" mesajı veriyor.

Öğrencilerde gözlemlemek mümkün mü?

ÖĞRENCİLER

Zeki çocuklar genellikle çalışmamakla veya sadece dersi dinleyerek öğrenmekle övünür.

Bu öğrenciler ne mesaj veriyor: Ben o kadar zekiyim ki çalışmasam (handikap) da başarabilirim. Handikap Prensibi'ni kullanarak, zekalarını ispatlıyor.

(İnsanın kendine handikap yaratmasının çok daha önemli sebepleri var. Onları başka yazılarda ele alacağım.)

Peki, o zaman zeki öğrencilerin kendilerine handikap yaratmasının önüne nasıl geçeriz?

HAYVANLAR

Canlılar, kendilerini tehlikelere karşı korumak için handikap geliştiriyor. Ceylan, çitanın kendisini kovalamasını engelleyerek, hem hayatta kalıyor hem de enerjisini koruyor.

Hayvanlar için bir şey yapamayız. Çünkü onlar için somut ölümcül tehlikeler var.

Ama insanlar için çok şey yapabiliriz ama ilk önce şunu soralım: zeki bir çocuk, hangi tehlikeye karşı kendine handikap (az çalışma) yaratıyordur?

ZEKİ

ÇOCUK

İÇİN

HANDIKAPLAR

Zekası övülen çocuk, zeki olarak etiketlenirse; çalışırsa ve başarısız olursa, aptal olarak algılanmaktan korkar. Ama çalışmazsa; başarısızlığını, çalışmamaya (handikap) bağlayabilir. Bahanesi olur. Ailenin çocuğun zekasını övmesi, yani yargılaması, onun için büyük bir tehlikedir.

İnsanlar için 'sosyal' tehlikeler de en az 'fiziksel' tehlikeler kadar davranışlar üzerinde etkilidir.

O zaman zeki insanların kendilerine handikap (az çalışma) yaratmaması için, aile zekayı övmemeli, başarısızlığı yargılamamalı ve çocuğu olduğu gibi kabul etmeli. Başarı çabaya bağlanmalı. Yani, 'yargı' tehlikesini ortadan kaldırmalıdır.

Bu durumda çocuk, ortamda bir tehlike sezmeyecek (ceylanın etrafında çita olmaması gibi) ve handikap (az çalışma) geliştirmeyecek.

Bu durumda çocuk ne yapar?

Nasıl ceylan çitasız ortamda huzurlu bir şekilde yaşamını sürdürürse, çocuk da aynı şekilde huzurlu bir ortamda var olma savaşı içinde değil, yaşamını tadını çıkartarak yaşar.

Mutlu, huzurlu ve coşkulu olur.

Kısacası, çocuk kendine engel (handicap) koymaması için, hiçbir ebeveyn, çocuğun çitası, yani tehlikesi olmamalıdır.

NOT: Amotz Zahavi bu prensibi "Handikap Prensibi" (Handicap Principle) adlı kitabında mükemmel bir şekilde anlatıyor. Doğa çözümlemesine ilgi duyanlara şiddetle tavsiye ederim.